

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17534634>

Абрамова Ольга,

к.е.н., доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
ORCID: 0000-0001-6372-9542, e-mail: o.s.abramova@karazin.ua

Торяник Жанна,

к.е.н., доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
ORCID: 0000-0002-8853-7659, e-mail: zhanna.toryanik@karazin.ua

ІНСТРУМЕНТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У СВІТОВІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПОЛІТИЦІ

АНОТАЦІЯ. Академічна доброчесність стала одним із фундаментальних вимірів сучасної освітньої політики, забезпечуючи довіру та прозорість у наукових та навчальних процесах. Протягом останніх десятиліть міжнародні організації розробили численні рамки, рекомендації та інструменти моніторингу, спрямовані на запобігання академічним неправомірним практикам та підтримку етичного дослідницького середовища. Метою цієї статті є аналіз ключових глобальних та національних інструментів, що сприяють академічній доброчесності, та визначення рівня їх впровадження в системі вищої освіти України. У дослідженні виділено Рекомендацію ЮНЕСКО щодо науки та наукових дослідників (2017), Європейський кодекс поведінки щодо доброчесності досліджень (ALLEA, 2023), Керівні принципи ОЕСР щодо етики та доброчесності досліджень (2021) та Посібник ENAI з академічної доброчесності (2020) як основні рамки. Використовуючи порівняльні та аналітичні методи, дослідження розкриває багаторівневу структуру механізмів доброчесності – нормативну, інституційну, технологічну та освітню — та окреслює подібності та відмінності між міжнародними та українськими підходами. Результати показують, що Україна створила законодавчу основу для академічної доброчесності, але досі не має стандартизованих процедур моніторингу та етичного регулювання практик, пов'язаних зі штучним інтелектом. Висновки підкреслюють необхідність розвитку національної мережі доброчесності, інтеграції цифрових ідентифікаторів (ORCID, DOI) в оцінку досліджень та створення етичних стандартів для використання штучного інтелекту в освіті. Комплексне впровадження цих інструментів підвищить довіру, прозорість та конкурентоспроможність української вищої освіти у світовому академічному просторі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: академічна доброчесність, дослідницька етика, вища освіта, відкрита наука, цифрові ідентифікатори

ВСТУП. У сучасних умовах цифровізації освіти академічна доброчесність (АД) стає ключовою передумовою довіри до результатів наукових досліджень та якості освіти в глобальному світі. Зростання обсягів цифрового контенту, використання штучного інтелекту (ШІ), поширення плагіату та фабрикацій вимагають чітких міжнародних механізмів запобігання порушенням академічної етики. Саме тому міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО, ОЕСР, ENAI, EUA, започаткували глобальні ініціативи щодо підтримки АД, відкритої науки та етичної культури в університетах світу.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ. У ході дослідження застосовано порівняльно-аналітичний метод, системний підхід і контент-аналіз міжнародних документів щодо забезпечення АД, зокрема [1–5]: UNESCO Recommendation on Science and Scientific Researchers (2017); European Code of Conduct for Research Integrity (ALLEA, 2023); OECD Guidelines for Research Ethics and Integrity (2021); ENAI Handbook for Academic Integrity (2020); EUA Position Paper on Research Assessment (2022).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Нині міжнародні інструменти АД вже складаються з певного переліку нормативних документів, етичних кодексів, освітніх стандартів і цифрових систем мо-

ніторингу. З метою детального дослідження за умови системного підходу їх можна розділити на декілька рівнів — від нормативної основи до практичного впровадження. Запропоновано ієрархічну модель інструментів забезпечення АД, де кожен рівень відповідає певному типу механізмів і суб'єктів їх реалізації:

- нормативно-етичний рівень. Декларації ЮНЕСКО і ALLEA закріплюють базові принципи доброчесності — чесність, прозорість, відповідальність, довіру та повагу до інтелектуальної власності;
- інституційний рівень. ENAI та EUA створюють європейські мережі обміну практиками, курси з академічної етики, стандарти для систем перевірки плагіату;
- технологічний рівень. Цифрові системи (Turnitin, Ouriginal, iThenticate) доповнюються відкритими базами DOI та ORCID, що підвищують відстежуваність результатів досліджень;
- освітній рівень. Інтеграція модулів академічної етики в програми підготовки викладачів та студентів сприяє формуванню культури доброчесності з перших етапів навчання.

На основі системного аналізу визначено подібності та відмінності між міжнародними й українськими підходами до реалізації принципів АД. Порівняння підходів свідчить, що в Україні вже створено нормативне підґрунтя імплементації принципів АД, однак більшість міжнародних механізмів поки перебуває на етапі часткового або вибіркового застосування. Так, слід виокремити, що на нормативно-етичному рівні положення Ст. 42 Закону України «Про освіту» (2017) та проекту Закону «Про академічну доброчесність» (2022) відповідають базовим принципам, визначеним ЮНЕСКО [1] та ALLEA [2]. Проте, на відміну від міжнародних документів, українські акти поки не містять ретельно деталізованих процедур моніторингу, апеляцій та санкцій за порушення встановлених нормативів. На інституційному рівні можна побачити імплементацію практики створення внутрішніх комісій, кодексів і положень з АД у провідних закладах вищої освіти, зокрема в ХНУ імені В. Н. Каразіна [6]. Це повністю відповідає європейським підходам [4] та [5], але поки немає централізованої мережі чи національної платформи координації таких ініціатив. На технологічному рівні застосовуються інструменти перевірки текстів (зокрема StrikePlagiarism, Unicheck, Ouriginal) та функціонує Національний репозитарій академічних текстів. Однак немає єдиної системи верифікації чи обов'язкових вимог щодо використання міжнародних ідентифікаторів (ORCID, DOI), як це передбачено в країнах ЄС. На освітньому рівні спостерігається позитивна динаміка: на цифрових платформах Prometheus, EdEra, UNDP реалізуються курси з АД, а деякі університети інтегрують відповідні модулі в програми підвищення кваліфікації викладачів. Але також системного обов'язкового навчання етики для всіх учасників освітнього процесу поки немає. Також слід відмітити, що Україна лише розпочинає формування нормативних засад у контексті цифрових інновацій та ШІ. У 2024 р. Міністерством освіти і науки України оприлюднено рекомендації щодо етичного використання AI у навчанні, проте офіційні стандарти поки не визначено. Це створює потенційний простір для адаптації UNESCO Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence (2021) та EU AI Act (2024) до національного контексту або спонукає до розробки власних рекомендацій із метою ефективної та етичної взаємодії із ШІ.

ВИСНОВКИ. Отже, міжнародні інструменти АД формують єдину ціннісну систему, орієнтовану на чесність, прозорість та відповідальність у науковій діяльності. Україна вже адаптувала базові принципи цих документів у національне законодавство, однак потребує подальшої конкретизації процедур контролю та взаємодії між інституціями. Перспективним напрямом є створення національної мережі академічної доброчесності за зразком ENAI, повна інтеграція міжнародних ідентифікаторів (ORCID, DOI) у систему оцінювання наукових досягнень, а також розробка етичних стандартів для використання ШІ у сфері освіти. Саме комплексна реалізація цих заходів сприятиме синергічному формуванню культури довіри разом із підвищенням конкурентоспроможності української освіти в академічному просторі. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроб-

ку методики оцінювання рівня академічної доброчесності університетів та створення інтегрованої цифрової екосистеми, що об'єднає національні та міжнародні інструменти моніторингу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNESCO. (2017). Recommendation on Science and Scientific Researchers. <https://www.unesco.org/en/recommendation-science>
2. ALLEA. (2023). The European Code of Conduct for Research Integrity. <https://allea.org/code-of-conduct/>
3. OECD. (2021). Guidelines for Research Ethics and Integrity. <https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2025%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F99994768>
4. European Network for Academic Integrity (ENAI). (2020). Handbook for Academic Integrity. Mendel University. https://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2022/04/Academic_Integrity_Self_Evaluation_Tools_Report_Revised_2020.pdf
5. European University Association (EUA). (2022). Research Assessment and Integrity. <https://eua.eu/tags/research-assessment>
6. V. N. Karazin Kharkiv National University. (2024). Academic Integrity. <https://karazin.ua/en/universitet/zapobihannia-ta-protydiia-koruptsii/akademichna-dobrochesnist/>

Abramova Olha,

PhD in Economics, Associate Professor,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
ORCID: 0000-0001-6372-9542, e-mail: o.s.abramova@karazin.ua

Toryanyk Zhanna,

PhD in Economics, Associate Professor,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
ORCID: 0000-0002-8853-7659, e-mail: zhanna.toryanyk@karazin.ua

INSTRUMENTS OF ACADEMIC INTEGRITY IN GLOBAL AND UKRAINIAN EDUCATIONAL POLICY

ABSTRACT. *Academic integrity has become one of the fundamental dimensions of modern educational policy, ensuring trust and transparency in scientific and learning processes. Over the past decades, international organizations have developed numerous frameworks, recommendations, and monitoring instruments aimed at preventing academic misconduct and supporting ethical research environments. The purpose of this paper is to analyze key global and national tools that promote academic integrity and to identify the level of their implementation in Ukraine's higher education system. The research highlights UNESCO's Recommendation on Science and Scientific Researchers (2017), the European Code of Conduct for Research Integrity (ALLEA, 2023), the OECD Guidelines for Research Ethics and Integrity (2021), and the ENAI Handbook for Academic Integrity (2020) as core frameworks. Using comparative and analytical methods, the study reveals the multi-level structure of integrity mechanisms – normative, institutional, technological, and educational – and outlines similarities and differences between international and Ukrainian approaches. The results show that Ukraine has established a legislative foundation for academic integrity but still lacks standardized monitoring procedures and ethical regulation of AI-related practices. The findings emphasize the need to develop a national integrity network, integrate digital identifiers (ORCID, DOI) into research evaluation, and create ethical standards for AI use in education. Comprehensive implementation of these tools will enhance trust, transparency, and competitiveness of Ukrainian higher education within the global academic space.*

KEY WORDS: *academic integrity, research ethics, higher education, open science, digital identifiers.*